

Fehér Lovag

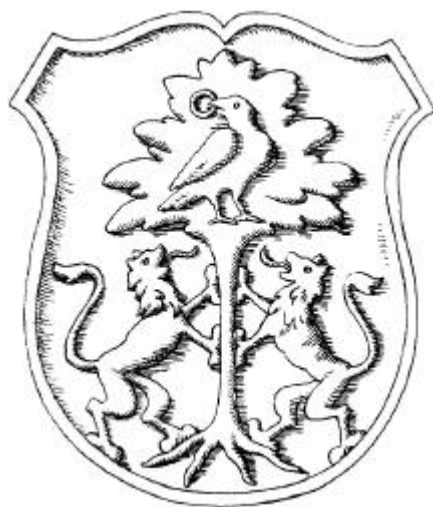
IN MEMORIAM FRATER GEORGIUS

VIII. szám

2006. Húsvét

J. JÓZSEF DÁNIEL MIHÁLY

PÁLOSOK KÖNYVE

„A TEST MEGTÖRETÉSE”

XVII. SZÁZAD

- részletek -

ötödik
folytatás

1600 körül. A Rend a törökök elorenyomulása alatt is folyamatosan működött a máriavölgyi, csáktornyai, lepoglavai, remetei és elefánti kolostorokban.

1602-ig még létezett az olasz kisváros, Montana feletti Szent Erzsébet kolostor; később papnevelde lett belőle...

A pálosok visszatelepültek négy korábbi helyükre (Bánfalva, Újhely, Lád, Terebes (Toketerebes)), Pápán pedig 1638-ban alapították egyik legjelentősebb házukat. 1652-ben Nagyszombatban szereztek házat zálog ellenében, hogy növendékeik az ottani jezsuita egyetemen teológiát tanulhassanak. A kiválóbb növendékeket Rómába küldték, és ott a Collegium pontificium Germanico-Hungaricumban végezték tanulmányaikat. 1602 és 1782 között 55 magyarországi pálos szerzetes nyert itt kiképzést.

1602. Ez évtől a római Collegium Germanico-Hungaricumban tanulhattak, 1782-ig; ekkor II. József hazarendelte a magyar teológusokat.

62 pálos növendék tanulhatott, közülük 10 általános perjel, 7 püspök lett.

A jezsuiták a pálosok felvétele körül sokszor támasztottak akadályokat. Ez terjedt, például a prágai kollégiumban már azt is nehezményezték, hogy a magyar pálosoknak három helyük van; ekkor Stassewsky generális orvosolta a problémákat.

1611. Általános perjel: Zaycz János. (1628-ig)

A konstanzi zsinat még a XV. században kimondta, hogy pálos szerzetes nem fogadhat el fopapi méltóságot! Zaycz János kívánságára az 1611-es (majd az 1647-es) nagykáptalan is ezt írta elo. A történelem azonban közbeszólt; a török uralom alatt a paphiány akkora méreteket öltött, hogy ez a rendelkezés gyakorlatilag elsikkadt: 22 püspökség, 5 prépostság, 4 apátság, 4 kanonokság viselője volt pálos szerzetes.

A franciaországi pálosok foként jótékonyági feladatokat láttak el, például háborúban tábori papként tevékenykedtek. 1615-ben Avignon mellett alapítottak kolostort.

1619. Zrínyi György (sz. 1598 körül), a „második”. A katolikusok panaszlevelé szerint o és fivére 12 forint büntetés terhe alatt tiltották meg jobbágyaiknak, hogy a pálosok csáktornyai Szent Ilona templomát látogassák. Pázmány Péter térítési munkáját – ekkor vizitátor volt – Bakich János csáktornyai pálos perjel fejezte be.

1620 után. Franciaországban csak nagyon rövid ideig, kb. két évtizedig működtek pálosok. Hegyes, fekete csuklyát és lebenyt viseltek, ez utóbbin viselt koponya miatt *Patres Mortis*: halál atyái néven nevezték őket. Többnyire betegápolással, halottak eltemetésével és rabok lelki gondozásával foglalkoztak. Jelszavuk, köszöntésük „*memento mori*”: „emlékezz a halálra!” volt.

1626. Ekkor jelent meg egy kis könyvecske, *Kincs tartócska az világos czestehoy egyháznak* címmel, Fráter Lajos pálos szerzetes fordításában; az ajánlást o írta: „Frater Lajos első remete Sz. Pál szerzetes barát a Czustehoy világos hegyen

való klostromban”, 1626. március 20-i keltezéssel. Czestochowa nevének leírását e néhány évszázad alatt igen változatosan használták.

1628. Általános perjel: Biell Rudolf. (1629-ig)

Pázmány rendtörténeti jellegű munkája az 1629-es nagyszombati zsinat alkalmára készült el.

1630-ig az esztergomi rítust alkalmazták, ekkor fogadtatta el Pázmány az 1530-as római szertartást is.

Pázmány egy jezsuita központú szervezetet eröltetett rá a pálosokra, kérdéses, hogy ez javára vált-e a Rendnek, avagy sem? Hasonló célú törekvések ma is hatnak egyes szellemtudományi társaságokban, azokat gyengítendő; ezek hatását is a jövő hivatott majd mérlegelni

A konvent-, a konventért mondott misét mindig a *hebdomadarius*: a hetes tartotta.

Müködött egy párhuzam a Pálos Rend és Magyarország állapotának változása között. Pázmány Péter írta:

„Ha tudni akarod az ország soros állapotát, tekints Remete Szent Pál rendjére. Ha számukat fogyni látod, tudd meg, hogy az országnak is rosszul áll a szénája, de ha oket növekedni látod, tudnod kell, hogy az ország is felemelkedben van.”

Ez emlékeztet Magyarországra és a Szent Korona viszonyára is. Az a kapcsolatukban szintén nagyon lényeges, hogy azt ki és hol birtokolja. Távol a házától, egy múzeumban, vagy az Ország Házában. Vagy egy leendő fokolostorban, melynek tervei még az éteri szférában is csak halványan körvonalazódnak...

Az 1626 körül kormányzó Murtéza pasa a pálosok egykori klostromának köveiből foldozta ki a budai vár falait.

Az újra felemelkedő, neo-platonikusként ismert atlantiszi szellemiség elterjedésében nagyban hozzájárultak a törökök elöl Rómába, majd az Ibériai félszigetre menekült pálosok. Rómában, a magyarok körtemplomában tevékenykedtek, Európa nyugati végén pedig egyesültek az ott még halványan pislákoló Grál-áramlattal. Ezért is jó lenne feleleveníteni a portugál kapcsolatokat; sokat tanulhatnánk a még nem is olyan régen „szegény” országról. Nemcsak gazdasági, szellemi téren is.

1627.

BOLDOGSÁGOS SZUZ kolostor.

Svetice, Szmolcsa? (ma Horvátország).

1699-ben elpusztult földrengésben.

1626. Általános perjel: Biell Rudolf. (1632-ig)

1632. Általános perjel: Gruskovich Márton. (1636-ig)

1632. A pálos reform kezdete.

Maranovics Tomkó János boszniai püspököt bízta meg a pápa, hogy apostoli vizitátorként vizsgálja meg a pálosrend kolostorait, „az eredeti pálos szellem megromlása miatt”.

A reform bevezetésére külön rendfonök kinevezését ajánlották, erre Stassewsky és a magyar származású Paronics Pál volt a jelölt.

Máriavölgyben lett volna a nagykáptalan, azonban a pápa Stassewskyt nevezte ki apostoli vikáriusnak; evvel is megdolt az osi rendszabály...

1633. Gróf Csáky László ekkor tárgyalt Gyurkovics Márton rendfonökkal a Rend pápai letelepedéséről, ám ez csak öt év múlva jöhetett létre. Csáky leveleinek részlete (Országos Levéltár):

„Üdvösebbet nem tehetek Isten neve dicsőségének elomozdítására, minthogy azt a szerzetesrendet bevezessem a városba, amelyik nemcsak éjjel-nappal folyó könyörgésekkel, hanem a keresztény tanítással, azaz vallásos példájával is a kemény és muveletlen nyakas nép előtt jár.”

A gróf egy koházat adományozott a Rendnek, és kápolnát is ígért az atyáknak: a lengyel Skotniczky Alfonz, Vistoki György, Mikulich Miklós. A Gyümölcsoltó Boldogasszony templom 1737-ben lebontásra kerül.

1634.

SZENT MIKLÓS kolostor.

Zengg (ma Senj, Horvátország).

Ágostonos kolostor volt, amit lakói elhagytak. Agatics János modrusi és zenggi püspök telepítette be a pálosokat. A XVIII. században már algimnáziuma is volt.

1634. Még Pázmány Péter életében két noviciátus felállítását tervezték: Magyarországon és Lengyelországban; utóbbi 1643-ban, a magyar csak 1647-ben nyílt meg, Bánfalván.

Mohácsig minden nagyobb kolostorban volt noviciátus, akkor abbamaradt. 1636-tól Bánfalván és Czestochowában 1742-ben Ládón is alakult, ez utóbbit 1778-ban áthelyezték Márianosztrára.

Noviciátusba csak 15 éves kortól vehettek fel bárkit is.

1636. Kormányzási zavarok miatt a Szentszék Maranovics vizitátor javaslatára a Rend kormányzását P. Nicoló Staszewski/Stassewsky lengyel atyára (volt generálisra) bízta (*generalis vicarius apostolicus*). Zaicz János volt ekkor a magyar tartományfonök.

Zaicz után, 1634-től a lengyel származású Gruskovics Márton (+1636) volt a generális; Pázmány ezt helytelenítette, ugyanis evvel megváltozott az osi pálos szokás, miszerint csak magyar alattvaló lehet a Rend vezetője. Pázmány azt akarta, hogy a pálos rendfonök lakjék állandóan Rómában, ezért elrendelte, hogy a Rend építtessen ott kolostort.

A lengyel pálosok sem akarták a reformot, ugyanis az avval járhatott volna, hogy a Rend központja visszakerül a magyarokhoz. A lengyeleknél sem volt minden rendben; számos ottani szerzetes, sőt volt tartományfőnök botrányos és erkölcstelen viselkedése miatt vizsgálatokat rendeltek el, amik aztán súlyos büntetésekkel zárultak le a barátok részére.

Általános perjel halála esetén a rendi vikárius lett a kormányzó; Zaicz már Gruskovics elodje, Biell halála után is élt evvel a jogával; Zaicz egyébként nagyon fényuzoen élt, eltékozolta a Rend vagyonát.

A szerzetesek lepoglavai káptalanja szembefordult az idegen rendfonökkel. Pázmány ekkor egy 1636. szeptember 25-i levelében támogatásáról biztosította Stassewskyt, és sürgette, hogy azonnal foglalja el hivatalát.

Stassewsky Bécsújhelyet választotta székhelyéül; magyar területen nem volt népszerű ez a „nyugtalan lelku fondorkodó férfiú”. Elefánton értekezleten is tiltakoztak intézkedései ellen.

A pápa hozzájárult, hogy a nagykáptalan általános perjelt válasszon; ám avval a kitételével, hogy amennyiben nem Stassewskyt választják, a pápa ezt felülbíráhatja!

Vanoviczy János. 1636 és 1642 között Rómában tanul, majd Újhelyre küldik. 1645-ben I. Rákóczy György udvarában táborig pap, 1647-tól (készmárki?) vikárius. 1653-tól a nagyszombati papnevelo élére kerül, majd a Rend római prokurátora lesz, ahol ezen hatáskörében székházat vásárolt 1669-ben (ez is a felszlatásig muködött). Ott könyvet is adott ki 1671-ben. Vanoviczy a XVI. században megszakadt portugál kapcsolatot is támogatta – ez nem sikerült –, és ügködött Lád, Terebes, Újhely birtokainak visszaszerzésében. 1678-ban halt meg.

1638. Május 25-én Máriavölgyben tartották a nagykáptalant. Jaskay János volt ekkor a máriavölgyi vikárius. Zaicz Remetén meghalt, helyébe (kormányzóként) Franciscy András, csáktornyai vikárius lépett. A nagykáptalan választásakor o huszonnégy voksból tízet kapott, Borkovics Márton lepoglavai perjel és Ivanovics János elefánti perjel öt-öt szavazatot, míg Stassewskynek csak négy voks jutott. Mindezek ellenére, mivel Franciscy „szerzetesi életének túlnyomó részét a kolostoron kívül töltötte” – értsd: kicsapongó életet élt – kirekesztették, és hasonló indoklással ugyanígy járt Borkovics és Ivanovics is. Summa summarum: Stassewsky lett a „megválasztott” vikárius.

Kárpótlásul a *definitorium generale*: a kormányzótanács tagja lehetett Borkovics és Ivanovics, valamint Beloszteneecz János sveticei(?) perjel és Callion János remetei vikárius. Megjegyzendo: a lengyel mellett mindannyian horvátok; magyar egy sem volt köztük...

A Rendben sokan várták a káptalan felülvizsgálatát, ám ehelyett újabb megaláztatás jött: Stassewskyt 1640-ben generálissá nevezték ki; ráadásul, a szintén osi, szökoévenkénti pünkösdi újraválasztások helyett ezt a mandátumot hat évre hosszabbították meg!

Borkovics lett a rendi vikárius.

Jaskayt és – fentiek ellenére! – Franciscyt bízták meg a rendi szabályok átdolgozásával.

Ábrahámovics Flórián atyát küldték Rómába az új szabályok jóváhagyása végett, ám a „sorok között” ügyesen elrejtett reformellenes indítványai felfedeztetek Vanoviczy János atya által, aki ekkor (1639) a Collegium Hungaricum növendéke volt.

A *constutiones*: szabályok „kijavítása” és jóváhagyása végül is Rómára maradt.

Ingoli már 1637-ben azt javasolta, hogy a pálosok a karmelita rend konstitúcióit vegyék át; ezt 1642-ben újra felvetette. Össze is ült a *congregatio*: (?), ami több mint egy évet ült az anyagon, míg csaknem teljesen új szabályzatot hoztak.

Vanoviczy volt az egyetlen magyar, aki ebbe beleszólást kaphatott; abba viszont már nem, hogy a konstitúció csak egy – már akkor is – nehezen olvasható fogalmazványban volt meg, annak másolása viszont valamilyen okból elmaradt...

Stassewsky adott utasítást annak kinyomtatására, ám ez több okból is elmaradt, végül Rómában, egy olasz készítette elő nyomdai munkálatokra a rosszul olvasott kéziratot, amiből aztán csak egy példány jutott el rendeltetési helyére.

A szabályok: az első rész a monostorok alapításáról és a szerzetesi életrol szól, a második a rendi alkotmányról és a kormányzatról; a harmadik rész pedig a különféle rendi elöljárók hatásköréről és a büntetésekről tesz említést

Borkovics vikáriusként engedélyt kért a konstitúciók kijavítására és újranyomtatására, emellett némi szerkezeti és tárgyi változtatást is tervezett. Sürgető intézkedések miatt azonban mégiscsak egy, csak a súlyos sajtóhibáktól javított kiadás jelent meg 1646-ban, Bécsben. (ez később Rómában 1725-ben, majd 1930-ban jelent meg)

Stassewsky érdeme volt a bánfalvi noviciátus, a bécsújhelyi iskola felállítása, Újhely újjáépítése.

Ezekben az években Borkovics és Ivanovics felváltva viselték a rendfonöki és rendi vikáriusi tisztséget.

1640. Általános perjel: Stassewsky Miklós. (1644-ig)

1643. Rómában kinyomtatták a Rend új konstitúcióját, ám a tengeri úton a példányok nagyrésze odaveszett, ezért 1646-ban Bécsben új kiadásról kellett gondoskodni.

1644. Általános perjel: Borkowicz Márton (1597–1687), 1651-ig.

A Rend vezetése után püspök lett, majd érsek.

Stassewsky lengyel tartományfonök lett.

1646. Franciscy, 1659-ben Ivanovics, 1667-ben Borkovics, 1670-ben Vanoviczy, 1676-ban Kéry János lett püspök az ország különböző egyházme-

gyéiben. Később Széchenyi Pál, Esterházy Imre, Benkovics Ágoston kapott még hasonló kinevezést. Ivanovics idovel visszatért a Rend kötelékébe.

Benkovics Ágoston (1632–1702), terebesi *superior* volt, rendbehozatta a kolostort; újhelyi perjel lett, majd vikáriusként ruténföldre ment misszióba. Rendfonöksége idején Selegovics Mátyás volt a helyettese, Széchenyi Pál volt az egyik rendi tanácsos. Borkovics példaképként Gregorius Coelius Pannoniust állította elotérbe.

Újhelyen 1646-tól tanítottak a pálosok. Elobb al- majd ötosztályos gimnáziumban.

1647. Bécsben három pálost (Baransky B., Fodróczy P., Plepcsics Gy.) azért távolítottak el, mert náluk a jezsuitákra sérelmes iratokat találtak... Ezután ott nem akartak felvenni pálosokat; ekkor meg Borkovics rendfonöknek kellett intézkedni.

Mindezek ellenére a magyar pálosok a legtöbb esetben dícséretekkel végeztek el külföldi iskoláikat is.

Stassewsky Nagyszombatban is akart pálos szemináriumot, ám ez csak Ivanovics rendfonöksége alatt, 1653-ban nyílt meg, 12 növendékkel.

1648. A Központi Papnevelő Intézet jogelődjét ez év szeptember 14-én alapította Lippay György. „Építői és első lakói az egyetlen magyar alapítású rend, a pálosok voltak. Ez az intézmény túlnyomórészt az ott befogadó épület falain.” (KPI) A majdani pálos kolostor építéséhez 1715-ben kezdtek hozzá.

Zombori Lippay György (1600–1666). Grazban szerzett bölcsészdoktori oklevelet, hittudományi tanulmányait Rómában folytatta. Hosszú időn át Bécsben szolgált. Pécsi püspökké 1631-ben nevezték ki, majd veszprémi, később egri püspök lett. 1642-től esztergomi érsekként működött.

Lippay élénken érdeklődött a természettudományok iránt. Messze földön híres pozsonyi kertjében kiterjedt dísznövény-, gyümölcs- és zöldségtermesztés folyt. Ott írta kéziratban hátrahagyott művét, mely az ország teljes területét leíró, illusztrált természetrajzi munka, ám erről csak saját levelezése tanúskodik, a mű nem maradt fenn.

Másik munkája, a *Mons Magnesia*, a magyar alkímia egyik legszebb alkotása. (Ma a bécsi National Bibliothekban található.) A fopap munkájában kitűnően foglalta össze a korábbi alkímista szerzők ismereteit.

Lippay György negyvenkét éves korától haláláig minden évben gyalog zarándokolt el Pozsonyból a máriavölgyi kegyhelyre. Komolyan támogatta a pálosokat.

1650. Egy határozat alapján a általános perjel a javíthatatlannak talált szerzeteseket hat idősebb atyából álló bizottság alapján kiteheti a Rendből.

1651. Általános perjel: Ivanovics Pál. (1657-ig)

Stassewsky *procurator generalis*: ügyvivo; 1658-ban meghalt.

1653. Nagyszombatban Ivanovics Pál generális előjáró alapította az első pálos szemináriumot, ez később rendi foiskola lett. A Rend elsősorban magyar földön virágzott fel, a pálosokat a magyar nép mindig sajátjainak érezte.

A reformok idején Lippay György két helyet biztosított a nagyszombati papnöveldeben a pálosoknak.

A budapesti központi szemináriumi könyvtár állományában található egy kötet Jóna Istvánnak, a fiatal Zrínyi csáktornyai tiszttartójának exlibris-ével és bejegyzéseivel, amely 1653-ban a szentilonai pálos atyákhoz került. Egy másik, egykor szintén pálos tulajdonban volt kötetet pedig, a címlapon olvasható bejegyzés tanúsága szerint Zrínyi Miklós egy 1662. évi portyázása során zsákmányolták török területen.

1654. Csáky gróf ekkor már iskolát is szeretett volna, Hat év múlva már több mint száz diák tanult. Pálos algimnázium lett, eleinte csak elemi hit- és egyéb ismeretekre.

1663. Török dúlás volt a városban is; ekkor Nagy Imre vikáriussága alatt Bécsújhelyre menekített javakat és dokumentumokat. Ez utóbbiak valószínűleg ott is maradtak...

Acsády Ádám Péter (cc1680–1744), megyéspüspök. A pápai pálosoknál illetve Nagyszombatban végzett, 1699-ben lett a Pázmáneum növendéke, 1711-ben pápai plébános; 1730 után kegyvesztett lett. Adományából készült a pápai pálos templom.

A pápai pálosok évenként eloadni szokott 4-5 magyar színdarabon kívül az alsóbb osztálybeliekkel minden héten írtak magyar gyakorlatot is, és hogy a helyes és tiszta íráshoz hozzá szokjanak, elhagyták a görögöt, hogy a latint annál szebben és alaposabban tanulhassák meg a növendékeik. A pálosok nagy súlyt fektettek a gyakorlati életben sokszor elforduló és annyira hasznos geometriára és számtanra is, amelyről messze földrol híresnek mondják iskoláikat.

Nagy Miklós elefánti perjel (1663) a török ellen védte városát.

1657. Általános perjel: Borkowicz Márton. (1663-ig)

1658. A reformok „jutalmául” a pápa kiadta *In supremo militantis Ecclesia solio* kezdetű kiváltságlevelét, melyben megerősítette a Rend kiváltságait.

1662. Bebeti Gergely perjel a bánfalvai kolostorhoz vezető keresztút építéséhez folyamodott, ami végül csak Széchényi Pál adományából épülhetett fel, 1667-ben. Ez a Pálosok teréről indult, szerpentinként kanyargott fel a kolostorig; az egykori öt stációból már csak kettő van meg...

1663. Általános perjel: Ivanovics Pál. (1669-ig)

1663. Kéry Nagyszombatban a pálosok első teológiai intézetét is megnyitotta, Bedics Antal, Jambrekovics László és Széchényi Pál tanárokkal. 1683-ban a török miatt Lepoglavára költöztek, és csak 1696-ban költözhetek vissza.

A filozófiai stúdiumokon Arisztotelész és Aquinói Tamás szellemében tanítottak...

1663-ban Nagy Miklós vikárius, 1664-ben Kelcz Miklós védte Elefántot fegyveres csatában a török elen.

1664. A Zrínyiek – annak ellenére, hogy a család felmenői a XVI. században jelentős károkat okoztak a Rendnek – a Csáktornya közeli erdő pátios-templomába temetkeztek. Zrínyi Miklós (1620–1664), a költő temetésén Kéry János, a későbbi rendfonök mondott halotti beszédet; ez volt az *Oratio funebris*.

Zrínyit Csáktornyára vitték és onnan a lepoglavai Pálosok templomába.

1665.

Korös – németül Kreutz – (ma Križevci, Horvátország).

Zakmárdy János adományozta a Rendnek.

1773-tól 1786-ig volt a Rend tulajdonában.

1668. Rendi foiskolára is szükség volt a továbbképzéshez; Bécsújhelyen ekkor kaptak megfelelő épületet, majd Lepoglaván, Nagyszombatban és Máriavölgyben létesítettek hasonlót. A nagyszombati Collegium Generale Cleri mellett, 1672-ben Benkovics Ágoston már templomot is szentelhetett.

1669. Általános perjel: Kéry János. (1675-ig)

Ipolykéri Kéry János (XVII.sz. – 1685, Nagyszombat) Rómában és Nagyszombatban végzett. Kieszközölte a pápánál, hogy a Rend doktorokat avathasson. Maga alapította pálos kolostorba szeretett volna visszavonulni...

1669. Vanoviczy és Lubnicz Miklós szerzett házat Rómában.

Kéry Jánost, mint a Collegium Germanicum et Hungaricum volt növendékét választották 1669-ben rendfonökké. Ő 1670-ben utasította a prokurátor Vanoviczyt, hogy a foiskolai doktorátus adományozásának jogát lebonyolítsa, melyet a Rend a következő évben meg is kapott.

1670.

SZUZ MÁRIA kolostor.

Késmárk (ma Kežmarok, Szlovákia).

Mai állapot: barokk temploma áll, működő kolostor!

A XV. században a ferenceseké volt. Lovas-Berényi Bársony György váradi püspök, szepesi prépost alapította. 1747–1756 között épült fel a barokk plébániatemplom.

Seszták Adrián testvér volt vak gyóntatójuk 1700 körül.

1777-ben nyitottak gimnáziumot.

„Kézmárk. (Szepes Várm.) Három Szentegyházai között legnevezetesebb, az úgy nevezett Sz. Kereszt Temploma, magas toronynyal ékesítve, holott a’ Paulinusoknak szép Klastromjok vala; a’ kik e’ Szentegyházban az Isteni tiszteletet ki szolgáltatták. 361E’ Szentegyháznak tornyán vagyon a’ vigáyzóknak lakások, a’ kik mind az óra ütést trombitának hársogása által, mind pedig ha valami szerentsétlenség történnék, szokott jeleik által ki jelenteni szokták. Közel ehez van a’ második Szentegyház félre helyen épülve, a’ harmadik templom pedig a’ Várnak útszájában, mellyet a’

Paulinusok újjáittattak meg, 's jelesen fel is ékesítették. Kivul a' Városon pedig a' felső Kapunál épült az Evangélikusoknak Templomjok, iskoláikkal egyetemben. A' Templom elég tágas, de fából építették, az iskola pedig kőből, és számosan szoktak ide öszve gyülekezni tanulás végett."

(Vályi András: *Magyarország leírása*)

1670 körül, Újhely, Szent Kereszt-kápolna. Az egykori pálos templom déli oldalához építve hengeres toronnyal. 1670 és 1674 között I. Rákóczi Ferenc építtette a Szent Kereszt tiszteletére, a hagyomány szerint hálából a Wesselényi-féle összeesküvés utáni megmeneküléséért. 1770-ben a pálosok kifestették, még a kupola tetejére is került díszítés; a Kereszt mögött, az üres sír mellett Nikodémust és Arimateai Józsefet fejükön turbánnal ábrázolják.

1671. Pápai bulla engedélyezte a tartományokban egyetemek felállítását, Magyarországon Máriavölgy és Újhely, Horvátországban Lepoglava.

1672.

ARIMATIAI SZENT JÓZSEF kolostor.

Nagyszombat (ma Trnava, Szlovákia).

Mai állapot: működő kolostor!

1728-ban épült fel az új rendház, többek között Esterházy Imre esztergomi érsek és Vayay András tartományfőnök támogatásával.

1716-tól működött a pálos foiskola, amit II. József már 1783-ban megszüntetett.

Az 1600-as évek közepétől a horvátok nemzeti érzése már-már nacionalizmussá fajult, mindenképpen el akartak szakadni a magyaroktól. 1687-ben ezért is szavaztak Mallesics helyett Mihalszkyra. Ekkor már nyíltan kezdeményezték az elszakadást, amit ekkor Borkovics püspök, aki kedvelte a magyarokat, ezt még elutasíthatta.

1672.

REMETE SZENT PÁL kolostor.

Szokolca (ma Skalica, Szlovákia).

Mai állapot: használaton kívül áll!!!

A város alapította. Temploma 1723–1730 között épült.

1741-ben a porosz katonaság okozott súlyos károkat.

A város kérelmére a kormány megengedte, hogy a kollegium vezetését, nemkülönben a volt jezsuita székházat a városban már régebben megtelepedett pálosok vegyék át, ami 1776. november 11-én meg is történt; egy év múlva templomukat is megkapták. 1784-ig tanítottak ugyan még az intézetben az előbb kirendelt tanárok, ekkor azonban kello tanerok hiányában bezárták az iskolát.

„Ugy belemerültünk azonban már Szokolcza régi korába, ádáz harczokat és háborút beszélő történetébe, hogy végre is az olvasó

ugy képzelendi magának, mint valami ódon, vértol párolgó és háborút lehelo fészket. Mi sem volna ennél igazságtalanabb. Valódi idilli nyájas tekintettel, szeliden mosolyog elének fehér házaival, termékeny rónáján rengo arany kalásztenger közepett, körülfogva zöldelo szolohegyei és viritó kertjeivel. Minden kornak lerotta huségesen o is adóját. Mire kevésbé üdülni kezdett, s a zivatar itt is meg megszűnt, a XVII-dik században, fopapi dús alapítványok következtében, nagyszeru zárdák, magasztos egyházak tömegesen emelkedtek benne is. A régibb ferencziek mellett, most a jesuiták, a pálosok, az irgalmas barátok is megtelepedtek, virágzó iskoláikkal, jótékony intézeteikkel, ápoló kórházaikkal.”

„Három egyháza közöl legnevezetesebb a góth modorban épült római kath. templom, hajdan a paulinusok birtoka, kiknek itt zárdájuk is volt. E templom tornyában volt hajdan a vigyázók lakása, kik az óraütést és a szerencsétlenségeket trombita harsogással adták tudtára a lakosságnak. A kisebb kath. templom a vár utczája végén van, ezt is a paulinusok ujitották meg és ékesítették fel.”

(Ipolyi Arnold: *Fehér-hegységi útiképek*)

1498-ban épített római-katolikus Szent Kereszt templom. [Késmárk is lehet!!!]
1672.

SZUZ MÁRIA kolostor.

Varannó (ma Vranov nad Toplou, Szlovákia).

Mai állapot: barokk temploma fennmaradt, működő kolostor!

A XV. században ferences volt, utánuk Homonnai Drugeth György özvegye, Eszterházy Mária adta a pálosoknak. 1674-ben kezdték a munkát.

„Thököly- felkelés alatt a tót templom leromboltatván, gróf Drugeth Györgyné szül. Esterházy Mária a magyar templomot átadta a katolikusoknak, szomszédságában pedig pálos-rendű kolostort alapított. 1676-ban Thököly hívei megrohanták a klastromot és kirabolták, Thököly Imre meg hat évvel később kiuzte oket s a templomot a protestánsoknak adta át; de 1686-ban Barkóczy Ferencz ismét visszaadta a pálosoknak. 1718-ban a templom és a kolostor a várossal együtt leégett, de a templomot 1743-tól ismét felépítették.”

1674.

Csepellény György.

Nagybiccse/Bitcse, Torontál m., 1626 – 1674. május 24., Szoke, Heves m.
Édesapja Csepellényi György, édesanyja Pataki Mária volt.

Alig volt tizenhat éves, amikor Sopronbánfalván megkezdte noviciátusát.
1643. május 3-án, a Szent Kereszt ünnepén tette le ünnepélyes fogadalmát.

„Gyermekkorában elkísérte édesanyját szegény- és beteglátogató útjaira, majd 16 éves, amikor belépett a pálosok közé. Bölcséleti és hittudományi tanulmányai végeztével a pápai, majd a máriavölgyi rendházba helyezték hitszónoknak. 1660-ban a máriavölgyi kolostor alperjele, s egyben a rend újoncmestere lett.

Kiemelkedő szerepet játszott a protestánsok visszatérítésében. Módszerei azonban – természetéből adódóan – eltértek a »harcos« hitvitázókéétól. Mindezek alapján a pápa kinevezte őt a magyarországi missziók fonökének, s tevékenységi körének középpontjává a Mezőkövesd-Eger-Füzér vidéket jelölte meg. Több pálos társával együtt rövid idő alatt *hét kálvinista falut pápista pogányságra térített*, ahogy a protestánsok mondták.

1674. március 26-án, húsvét másnapján a protestánsok egy csoportja behatolt a füzéri plébániára, s rabszíjra fűzve hurcolta magával a szemükben oly gyűlöletes szerzetest. Fogsága hatvan napig tartott, ez idő alatt állandó bántalmaknak volt kitéve. Napokon keresztül ruhátlanul kellett járnia, megostorozták, leköpdösték, bíborköpenyt húztak rá, hatalmas csomagokat kötöttek vállaira, majd egyikük a hátára ült, és sarkantyúját mélyen az oldalába vágva, futásra kényszerítette. György mindezt alázatosan turte és imádkozott a kínzóíért. Közülük az egyik megsajnálta, és szent embernek nevezte, ezért társai agyonverték, Györgyöt pedig erős kíséret mellett a Mezőkövesd melletti Szoke községbe vitték. Ott miután a hóhér nem volt képes lefejezni - többször fölemelte a bárdot, de keze erőtlenül lehanyatlott -, karddal megölték. Ahol ez történt, a monda szerint forrás fakadt.

Teste napokig hevert temetetlenül, az oszlás minden jele nélkül. Az egri pász személyesen intézkedett, hogy »Isten szent emberét« tisztességesen eltemessék. Az egerfarmosi templomban a mártírok miséjét imádkozták érte. 1689-ben testét a sátoraljaújhelyi pálos templomba szállították, és a Szent Kereszt-oltár alatt helyezték örök nyugalomra. Életszentségét csodák igazolták. Még ugyanabban az évben Fenessy György egri püspök megindította a szenttéavatási eljárást. A Római Szentszék megengedte tiszteletét, de szentté avatása különböző okok miatt elmaradt. Maguk a pálosok sem szorgalmazták rendjük puritán szabályai miatt, melyek szerint a rend tagjai nem avathatók szentté. Tetemét 1974. május 24-én, halálának 300. évfordulója alkalmából az egri egyházmegye által ajándékozott ezüstös koporsóba helyezték.”

(*Szentek élete*)

„A bölcsességről s az isteni dolgokról való foiskolákat elvégezte, minden szorgalmatosságát oda irányította, miképpen készíthesse el magát legjobban Isten igéjének gyümölcsöző hirdetésére, ezért különös áhítatos életre adta magát, úgymint hosszas imádságokra, böjtölésekre, testi sanyargatásokra és minden egyéb jóságos cselekedetek beteljesítésére, melyre a szívében buzgó isteni szeretet ösztönözte. Nagy tisztelője volt a Boldogságos Szuznek... Sohase látszott szomorúnak vagy kedvetlennek lenni, hanem mindenkor vidám szívvel és szóval beszélt és tisztelt másokat...”.

(Gyéressy Ágoston: *Boldog magyar pálosok*)

„Csepellény György a pálos mint apostol lángol: Félország: Trencsén, Heves, Zemplén gyúl szavából. Újjászületnek, mint Krisztus-vivo Pál fiai. Jaj, György atya, sok ez rováson! »El kell némítani!« Merénylet itt-ott... Míg Egernél lehad ér sikert (Mert óvta nép! Elejtni, kell egy Gecsemáni kert...) Magános úton (ima közben?) törtek rája... S kik várták: másnap sírva lelték; teste összevágva. Sokan kísérték? Kevés merte? – zárdához Újhelybe: (Dúl szerte harc: polgár-, hit-, pártharc, hol o járna-kele...) Kísoltár-zúg rejt sírkövet; a pálos, majd kegyes rend vigyázta: »Mártírtest!« (S majdan oltári szent??)»

(Bujdosó Bálint: *Kettos hoseposz*, részlet)

További pálos mártírok:

1666. Theiss Henrik halt mártírhalált.

1674. Török Mártont Boldogko és Kassa között lotték fejbe az eretnekek.

1679. Szvetanay Miklóst Bozók várában fejezték le a „hitehagyottak”.

1683. Apponyi Imre és Széplaky György novíciusok Bécsújhelyen török fogásba estek, ott is fejezték be rövid életüket.

1675. Általános perjel: Benkovich Ágoston. (1681-ig)

Ismét megkaptuk a generális-választás jogát.

Barilovics Lajos Terebest védte a protestánsokkal szemben.

1678. Egy határozat kimondta (majd 1696-ban ismételten), hogy a kolostorok iratait két példányban kell lemásolni, és az eredetét a máriavölgyi levéltárba szolgáltatni.

1679. Borkovics a Szentszék támogatásával szerette volna visszaszerezni a római kolostort, ám ez a törekvés elakadt a diplomácia útvesztőiben.

Bessenyei Márk és Szörényi Ágost Újhelyet védte Thökölyi seregei ellen.

1681. Általános perjel: Bébery Gergely. (1686-ig)

1681. Újra felmerült a konstitúciók új kiadása; Bébery Gergely volt a rendfőnök, ám végül a munka csak kézirat maradt. Az 1718-as káptalan határozott a kiadásról; 1724-ben még mindig csak vizsgálták az anyagot, és csak 1725-ben

jelenhetett meg egy valójában csak lényegtelen változtatásokon alapuló, immár harmadik, ezúttal római kiadás. Kozbialovicz generális eloszavával.

Egy, igazán „új” változtatás azért belekerült az előző kiadásokhoz képest: a Praepositus Generalis helyett végre az osi Prior Generalis címet alkalmazták újra a rendfonokok esetében.

Évvel lezárult egy csaknem százéves küzdelem a rendi szabályok körül, ám magának a Rendnek már csak hat évtizede volt hátra...

1685. Általános perjel: Bébery Gergely.

Halála után egy évig jászói Nagy Imre kormányzott.

1686. Nagy Imre, mint vikárius generális vezette a Rendet.

1686.

Nezsider (ma Neusiedel am See, Ausztria).

Osi telep, hajdan kelták lakták. Hamerla György alapította.

A Táborhegyen, szemben volt a XVII. században által alapított pálos kolostor.

1686.

SZENT ERZSÉBET kolostor.

Pécs (Baranya megye).

Temploma 1718-ban épült.

A templom 1741–1756 épült.

1780. Esterházy Pál lett a pécsi püspök, ekkor újra fellendült a város lelkesedése a pálosok iránt.

1786 után a templom sóraktár(!) lett.

Szentkút (Baranya megye). – 1698.

1686.

Szeptember 2-án szabadult fel Buda vára a másfél évszázados török rabság alól; az ország és a Rend is fellélegezhetett. Méltatlanul keveset tudunk Majthényi László atyáról – már Visegrádnál is ő vezette a nosztrai pálosokat –, aki gyalogos és lovas csapatai élén volt ott Buda ostrománál, mint Boldog Özséb és Fráter György méltó utódja. A császártól már ekkor kéri vissza Szentlorincet, de hiába; perre is sor került, azt mégis Budához csatolták. Hiába volt Nagy Lajos király 1373-as rendelete, a Habsburgok ezt sem tekintették magukra kötelező érvényűnek.

„Budavár visszafoglalása után a szétüzött honfiakkal Remete sz. Pál szerzetes fiai is eljöttek menhelyeikből, keresve Buda területén osi tüzhelyeiket, hogy azokban ismét megtelepedjenek, de a városban lévő két kolostor részint mecsetté, részint magánházzá volt alakítva, a külső pedig kegyetlenül lerombolva. De azért még sem foglalhatták el régi tulajdonukat, mivel a város eloljárójának nem vala hatalmában, ő felsége engedelmével, akármely rendnek is visszaadni előbbi lakhelyét.”

(In: *Vasárnapi Újság*, 1859. 11.sz.)

Guarient Felicián bécsújhelyi perjel is kérte vissza a budai ingatlanokat. O 1676-ban tartományfonök, 1691-ben nagyváradi püspök lett.

1687. Általános perjel: Mihalsky Rafael. (1689-ig)

Nagyszombatban nevelkedett, onnan került Lengyelországba, ahol tartományfonök lett; ezután választották meg.

1687. Mallesics rendi titkár és Majthényi Pál elefánti vikárius januárban indult el a török pusztítás előtti kolostorok és azok állapotának felmérésére. Elefántról indultak; Nosztrát a nagy hó miatt meg sem tudták közelíteni. Budai, vízivárosi kolostorukat is csak úgy találták meg, hogy az „a csáktornyai, római és máriavölgyi kolostorokhoz igen hasonlított”. Pesten is nagy kolostor maradványaira bukkantak, „amelynek friss vizu kútját a polgárság a »fehér barátok kútjának« nevezte”; errol ma már ennyit sem tudunk... (Kisbán)

November végén hagyták el Budát. Mallesics legalább vízivárosi házukat akarta visszaigényelni, már a harmadik memorandumot terjesztette ez ügyben a király elé, sőt a lengyel király támogatását is bírták; mindhiába.

Fistrovics István korösi perjel 1689-ben tábori lelkész volt.

1690. Általános perjel: Barilovics Lajos. (1696-ig)

1691. Zrínyi Ádám ezredes augusztus 19-én „a század legvéresebb csatájában” vesztette életét. Zalánkeménél ütközött meg a keresztény sereg a török Köprülü Musztafa hadaival. Pálos hagyomány szerint holttestét „feltalálták”, hazaszállították, és a szentilonai családi sírboltban helyezték örök nyugalomra.

1692. Váradot ekkor vissza a töröktől. Benkovich Ágoston (1632–1702) lett az újjászervező egyházmegye első püspöke. Apja Benkovich Albert, anyja Palásthy Anna. Ágoston húszéves korában lépett a szerzetbe, majd a bodendorfi kolostorban tette le a fogadalmat. Rómába ment tanulmányainak folytatására. Pappá szentelése után, 1658 után előbb a Felvidéken, majd a Zemplén megyei terebesi, és az újhelyi klostrom fonöke lett. 1676-tól rendfonök.

1693. december 15. A pesti, még nem végleges „rendház” átvétele.

Első perjelük a Vas megyei, rohonci Horváth Bernát (+1696) lett, utóda Huszár István (1696 előtt – 1698), majd Karlóczy Lajos (1698–1701). Rendház még ekkor sem volt; Mallesics Gáspár rendfonök sok idejét lefoglalta a horvát tartomány megszervezése, a különvált magyar tartomány feje Barilovics Lajos lett.

1696. Általános perjel: Mallesics Gáspár. (1702-ig)

Amikor Mallesics (Mallecic) Gáspár (1646–1702) lett a Rend vezetője, az 1696-os, horvát többségű nagykáptalan az elszakadás mellett döntött. A magyarok fellebbeztek Rómában, és a következő évben vissza is állt a régi állapot. Erre a horvátok nyújtottak be fellebbezést... 1700-ban a kongregáció(?) végül is két tartományt jelölt ki: a magyart és a horvát-németet. Mallesics műve volt a *Quadripartitum*. (1708, Viennae)

Az alábbi kolostorok tartoztak a pálos csonka-Magyarországhoz:

Máriavölgy, Elefánt, Újhely, Bánfalva, Pápa mint konventek, illetve Nagyszombat, Pest, Szokolca, Nezsider, Terebes, Varannó, Késmárk, Pécs mint székházak.

Horvát részről Lepoglava, Remete, Korös, Szmolcsa; osztrák részről Bécsújhely és Ranna; a stájerektől Ulima; a morváktól Krumlov; a csehektől Woborziste. És ami legjobban fáj: Csáktornya is a horvátoké lett.

Máriavölgy. I. Lipót király – o ajánlotta fel az országot Szűz Máriának – régi stílusában építtette újjá a templomot.

[...]

Folytatás Pünkösdi számunkban

2006. október 16–18. között kerül megrendezésre Piliscsabán
a VII. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti Konferencia

S Z E N T M I H Á L Y S Z É P M Í V E S C É H